

*E*ls Barris de *P*alma

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Número 2 • 1994

Promomallorca

L'Almudaina.

En aquest fascicle analitzam l'evolució de la ciutat de Palma des de la seva fundació (123 abans de Jesucrist) fins al Pla d'eixample, de Bernat Calvet (1902). Dos mil anys d'història d'una ciutat, dividida en cinc etapes seguint els principals períodes històrics i les cultures que l'han configurada.

Fins al segle XX, el municipi de Palma era format per dues realitats diferenciades: intramurs i extramurs. Les murades es convertiren en l'element definidor de la zona urbana, a més d'esser la base de protecció i de defensa.

Però a la vegada —tot i que ja durant el segle XIX es consolidaren alguns nuclis de població fora de les murades— aquestes foren la causa principal de que la ciutat no pogués expandir-se ni millorar les condicions higièniques i sanitàries.

S u m a r i

La ciutat romana

Palma va esser fundada el 123 abans de Crist pels romans. Fins llavors no hi havia hagut cap ciutat pròpiament dita a Mallorca, si bé hi havia poblats talaiòtics molt extensos. Palma tenia els elements propis d'una ciutat romana, com el fòrum, que era el centre de la ciutat. La seva extensió era petita i ocupava l'actual barri de l'Almudaina.

La ciutat islàmica

Amb l'arribada dels musulmans, Palma es convertí en Madina Mayurqa, o sigui ciutat de Mallorca. Es construïren mesquites, posades, banys públics i mercats. La ciutat cresqué molt i ocupà tot el que avui anomenam nucli antic. Tenia tres murades concèntriques i un recinte palatí, l'Almudaina, on es concentrava l'administració.

La ciutat gòtica

La conquesta catalana suposà un canvi dràstic, però la ciutat de Mallorca heretà l'estructura urbana islàmica. Les mesquites foren enderrocades i substituïdes per esglésies o altres edificacions. En aquest període es varen construir els edificis més simbòlics de la ciutat, com la Seu de Mallorca, el castell de Bellver i la Llonja i es reestructurà l'Almudaina.

La ciutat moderna

En aquesta època, la ciutat encara no superà els límits de l'antiga Madina Mayurqa. Es va construir una nova murada i s'aixecaren noves esglésies i casals. El 1715, la ciutat de Mallorca passà a denominar-se Palma, si bé, popularment, es mantengué el nom de 'Ciutat'.

La ciutat del segle XIX

En aquest segle es feren grans reformes. Arran de la desamortització de Mendizábal, molts convents es varen enderrocar i els seus solars es convertiren en places.

També s'obriren alguns carrers, com el de Colom, i es feren millores com l'empedrament dels carrers i l'enllumenat públic.

Varen començar a sorgir i créixer els primers barris situats fora de les murades, com Santa Catalina, el Molinar i els Hostalets.

Al final del segle, les deficiències urbanes i higièniques feien necessari un eixample de la ciutat. El debat principal per a la modernització de Palma se centrà en l'enderrocament de les murades. El projecte es dugué a terme sobretot gràcies a la gestió d'Antoni Maura i el Partit Liberal.

LA CIUTAT ROMANA

La ciutat de Palma fou fundada pel cònsol romà Quint Cecili Metel el 123 aC. Fins llavors no hi havia hagut a Mallorca cap ciutat pròpiament dita.

Hi ha hagut diverses teories sobre la ubicació de la Palma romana, però actualment s'accepta que era situada sota part del nucli antic de la ciutat actual.

En concret, la Palma romana es trobava on avui hi ha el barri de la Seu. Com totes les ciutats romanes, sembla que tenia una disposició de carrers d'orientació est-oest que s'encreuaven amb altres d'orientació nord-sud.

Els dos carrers principals, en entrecreuar-se, originaven una plaça o fòrum, que era el centre de la ciutat. A Palma, aquests carrers devien esser els de l'Estudi General i el de Sant Roc.

Aquesta petita ciutat era envoltada d'una murada i és probable que hi hagués un cementeri a la sortida oest de la ciutat.

No queden moltes restes de l'antiga ciutat romana. Tan sols es remunten a aquesta època la porta de l'Almudaina, que era una de les portes d'accés a la ciutat; algunes restes de la murada romana, que s'han localitzat a la base de la murada del Mirador i a la casa de la cantonada dels carrers d'en Morei i de Sant Pere Nolasc, i algunes restes d'un edifici públic situat sota l'Estudi General.

Probablement, vora la ciutat i a Portopí, ja hi havia instal·lacions portuàries. L'actual torre de Paraires fou construïda sobre les runes d'una torre romana.

El 425 dC, els vàndals envaïren Mallorca, però s'ignora si destruïren Palma. Entre aquesta data i la conquesta musulmana de l'any 903, pràcticament no hi ha informació sobre Palma. La ciutat fou ocupada successivament pels vàndals (454) i pels bizantins (534) i va sofrir un procés de despoblament.

Restes de la murada romana, carrer Morei.

Restes de la murada romana, Estudi General Lluà.

El 425 dC, els vàndals envaïren Mallorca, Però s'ignora si destruïren Palma. Entre aquesta data i la conquesta musulmana de l'any 903, pràcticament no hi ha informació sobre Palma

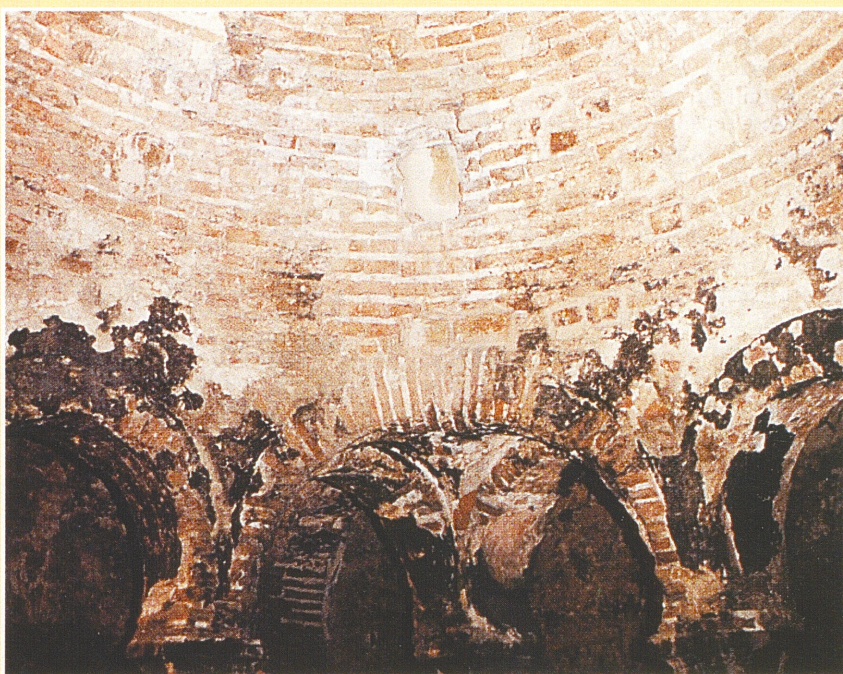
Antoni Marimon

LA CIUTAT ISLÀMICA

El 903, Palma, com tota l'illa de Mallorca, fou conquerida per Isam al-Khawlani, en nom de l'emir de Còrdova. Palma, anomenada Madina Mayurqa, o sigui ciutat de Mallorca, es va convertir en una ciutat islàmica. El topònim Palma va desaparèixer totalment.

El traçat viari de l'antiga Palma romana no es modificà gaire, però es construïren mesquites, posades, banys públics i mercats. A més, es reconstruí l'antiga murada i es creà una xarxa de distribució d'aigua mitjançant la conducció del cabal de la font de la Vila, anomenada Ayn al-Amir, o sigui font de l'Emir.

A l'època taifa (1015-1115), es realitzà una gran ampliació del recinte de les murades, de manera que varen incloure quasi tot el que avui coneixem com a nucli antic. En aquella època, la ciutat tenia quatre zones clarament diferenciades. Al nord-est hi havia Arabatalgudit (Al-Rabad al-Djadid), el raval Nou, una zona d'expansió urbana fora del recinte original. A l'oest hi havia Bebelgudit (Bab al-Djadid), una zona poc urbanitzada, separada de l'anterior pel torrent de sa Riera. En el centre, envoltada per la murada romana modificada en el s. X, hi havia l'antiga Palma, anomenada Almudaina. Encara hi havia una tercera murada que envoltava únicament el recinte palatí de l'Almudaina (Qasr). En aquest darrer recinte hi havia diversos edificis que concentraven tota l'administració. El nucli central el constituïa la residència del governador, el palau de l'Almudaina pròpiament dit. A la murada exterior hi havia diverses portes, com les de Bab Gumara (porta del Temple), Bab al-Balad (porta de Sant Antoni), Bab al-Kahl (porta de Santa Margalida), Bab as-Saradjib (porta de la Balustrada), Bab al-Balyat (porta del Palauet) i la Bab al-Djadid (porta Nova). Al llarg de la murada també hi havia diverses torres de planta quadrangular, rematades per merlets de punta de diamant. Després de l'ampliació va quedar dins les murades una part de l'horta de la ciutat. La xarxa de distribució de l'aigua en aquesta horta va determinar el traçat dels nous carrers que s'obriren en aquesta zona. Sembla que no hi

Banys àrabs.

havia clavegueram i que els residus es depositaven en pous negres.

El 1115, la ciutat fou devastada per una expedició pisano-catalana dirigida pel comte de Barcelona, Ramon Berenguer III. Quan els cristians abandonaren la ciutat, aquesta passà als almoràvits. El primer governador almoràvit manà el trasllat de la ciutat a l'interior de Mallorca, per prevenir nous atacs, però això no fou acceptat ni pels habitants de la capital ni pels de la Part Forana.

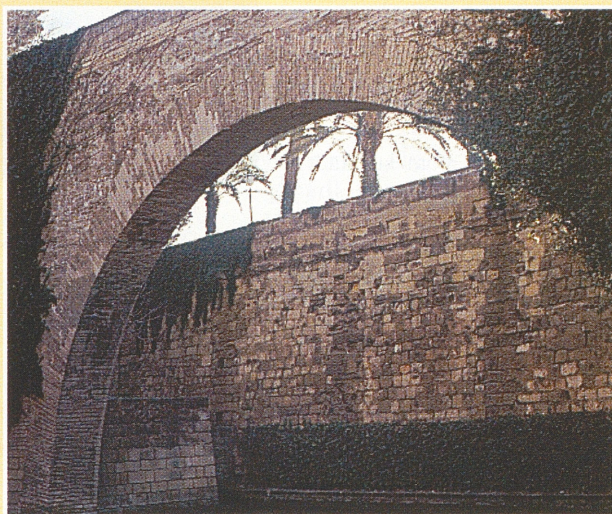
La ciutat fou reconstruïda i va créixer amb l'arribada d'almoràvits procedents de la Península.

El 1203, la ciutat passà als almohades i s'inicià el darrer període de la Mallorca islàmica.

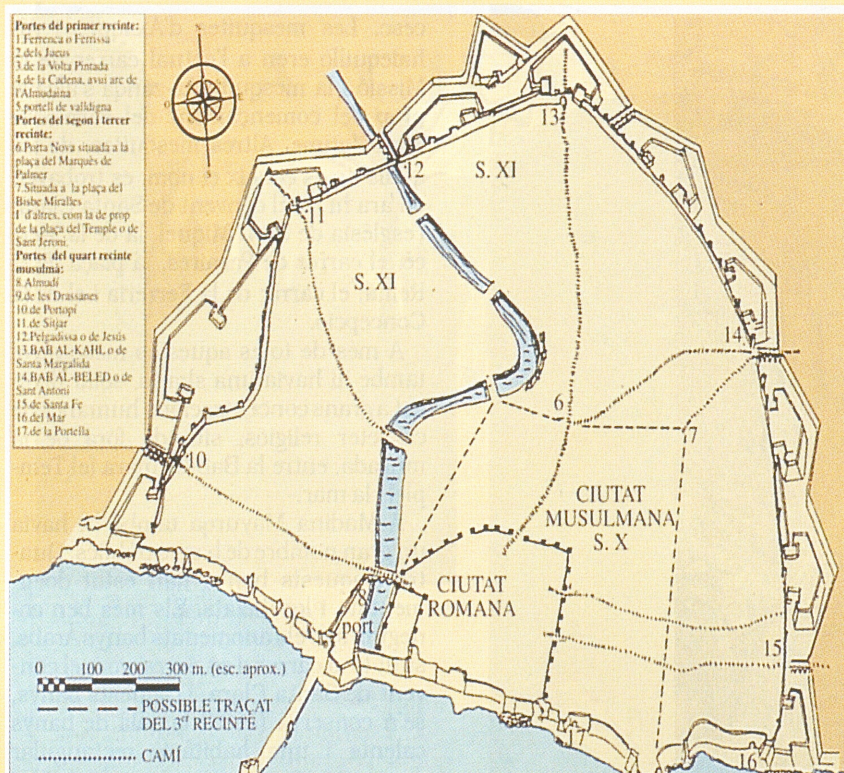
En aquell temps, el torrent anava pels actuals passeigs de la Rambla i del Born. La font de la Vila baixava pels ca-

rrers de Sant Miquel i de Jaume II cap a l'Almudaina. En aquesta zona hi havia el mercat central, a la plaça que actualment s'anomena del Mercat. Després, hi havia un espai ample no edificat i que arribava fins a les murades. Els carrers principals unien el centre de la ciutat amb les portes de la murada. Aquests carrers eren els que avui coneixem com a Ramon Llull, Sindicat, Sant Miquel, Sant Jaume, Concepció i Sant Feliu.

...

Arc de la Drassana Reial.

Delimitació hipotètica de Madina Mayurqa.

Aquests banys constitueixen la millor mostra que ens ha quedat de la Madina Mayurqa islàmica

A Madina Mayurqa hi havia molts d'horts, un dels quals ocupava tot el barri de la Calatrava. Al final de l'època islàmica els horts se situaven a la zona que limita amb els murs de la ciutat i l'alcassaba, al sector més proper a l'entrada de l'aigua a la ciutat i als dos costats del torrent. També hi havia un gran nombre de mesquites, com la que s'aixecava on ara hi ha la Seu. Fora de les murades, hi havia un solar dedicat a les concentracions humanes de caràcter religiós. Es coneix l'existència d'algunes necròpolis prop de l'alcassaba i prop de les portes de la murada. Els únics banys que romanen dels molts que hi va haver a la ciutat són els coneguts banys àrabs del carrer d'en Serra, dels quals es conserva una sala de banys i una habitació annexa. Aquests banys constitueixen la millor mostra que ens ha quedat de la Madina Mayurqa islàmica. A més de l'esmentat mercat central, hi havia altres mercats especialitzats on, per exemple, es comerciava amb carn, hortalisses, carbó, espècies i altres productes d'importació.

En total, en els darrers anys de la Madina Mayurqa hi havia 2.672 cases habitades, 800 cases buides, 48 forns, 52 botigues i 186 horts o jardins.

A l'època islàmica es reforçà el caràcter portuari de la ciutat de Palma. Al voltant de la ciutat varen sorgir les primeres instal·lacions portuàries conegudes.

Prop de l'Almudaina hi havia una dàrsena on es refugiaven les naus. La funció d'aquesta dàrsena es complementava amb la cala de Portopí.

Antoni Marimon

Arc de ferradura dels Banys àrabs.

La Portella.

Restes islàmics de la Font de la Vila.

Porta del Camp.

Hi havia hagut tres ciutats que tenien el mateix nom però que si vols anomenar cada una d'elles diferentment podràs designar-les amb un nom diferent. La primera s'anomena Arabatalgudit. Nazareadol fou el fundador d'aquesta ciutat que està rodejada per cinquanta torres fins a Bedelgudit: així s'anomena la segona. Un alt mur que comença a la mateixa Arabatalgibit, rodeja el cos de la ciutat i, tocant lleugerament les ones del mar, s'estén vorera de mar fins allà on la ciutat Almudaina mostra excels terres. Una murada les separa; una és rodejada per les altres dues a les quals envolten prop de deu mil colzes. Se n'han de llevar del número total onze. Per qui ho vulgui saber el nombre concret de torres és de cent setanta-quatre. Aquestes tres ciutats poden ajuntar-se en una sola ciutat famosíssima. El nom comú que es dóna a les tres és Mallorca. Entre elles passa un torrent molt tranquil. Per cinc ponts poden travessar-se les entranyes del torrent quan la força de l'aigua és més gran. Li diuen Ezequin. El riu que flueix més ple s'anomena Enelamir el qual, conduint les aigües amb canals, donava aigua dolça per beure a toda la població".

Descripció de Madina Mayurqa segons el "Liber Maiolichinus" (segle XII)

(Traducció de Mireia Mulet Mas, 1991)

LA CIUTAT GÒTICA

El 1229, el rei Jaume I conquerí Madina Mayurqa, que passà a anomenar-se ciutat de Mallorca. Això significà la incorporació d'aquella ciutat al món cristià feudal propi de l'Europa occidental. La població musulmana desaparegué, ja que, o bé fou esclavitzada, aconseguí fugir o s'assimilà als conqueridors. Els repobladors cristians procediren majoritàriament de Catalunya. La ciutat de Mallorca es va convertir en la capital del regne de Mallorca, un regne que tenia una gran autonomia al si de la Corona d'Aragó. Entre 1276 i 1343 va gaudir d'un breu període d'independència durant el qual la ciutat de Mallorca va haver de compartir la capitalitat amb Montpeller.

La conquesta catalana de 1229 va destruir completament la societat islàmica, però la nova societat cristiana que es formà a la ciutat de Mallorca heretà l'estructura urbana islàmica. Es va mantenir una concepció de l'espai pròpia del món musulmà. La majoria de carrers i de places no foren modificats.

Malgrat això, els canvis foren notables. Els edificis més importants de Madina Mayurqa foren enderrocats o reconvertits d'acord amb els interessos dels nous governants. L'exemple més clar és el de les mesquites, que foren convertides en esglésies o altres edificacions. L'estil arquitectònic dels edificis fou modificat segons el gust dels cris-

Castell de Bellver, torre de l'Homenatge.

Les places eren molt petites i no eren producte d'una planificació, sinó que eren el punt de confluència de diversos carrers

tians. Així, els terrats varen ser coberts de teula-des.

La xarxa viària tenia quatre eixos fonamentals que unien el centre amb les portes més importants de les murades. Aquests eixos eren el de la porta de Santa Margalida, des d'on s'anava a la comarca de la serra de Tramuntana; el de la porta de Sant Antoni, que comunicava la ciutat amb els camins que anaven a Inca i Manacor; el de la porta del Camp, on començava el camí de Llucmajor, i el de la porta de Santa Catalina, que comunicava la ciutat amb la zona d'Andratx.

Els carrers secundaris s'unien en aquests eixos. Eren estrets i torts i normalment no estaven empe-

drats, de manera que a l'hivern s'omplien de fang i a l'estiu de pols.

Les places eren molt petites i no eren producte d'una planificació, sinó el punt de confluència de diversos carrers. Les més importants eren la de Cort, on hi havia la casa en què es reunien els jurats, que eren les autoritats municipals de l'època, i la de Santa Eulària.

A l'època medieval les murades tenien una importància cabdal. A Mallorca la diferència entre la ciutat i la resta de l'illa, la Part Forana, s'accentuà tant, que hi va haver dues guerres civils que, simplificant molt,

LA CIUDAD DE MALLORCA

Ennobildo celebrado el día 8 de Noviembre de 1733 de cargo este Plan con otro gravado en el año 1644. que levantó Antonio Soria 1.º y matemático, y siendo que eran bastantes qualesquiera do el M^o Y^o Ayuntamiento el mismo día, que en este lugar por la el título que quedava vacío se escriba la prefete nota para la inteligencia de quien pueda sea su cura y del tiempo de su fundación.

...

enfrontaren els pagesos pobres amb els ciutadans rics. La murada era el símbol de la ciutat i en marcava els límits. La conservació de la murada, construïda a l'època musulmana, fou una preocupació constant de les autoritats de la ciutat de Mallorca.

La ciutat fou dividida en cinc parròquies, Santa Eulàlia, Sant Miquel, Sant Jaume, Santa Creu i Sant Nicolau i aquesta divisió perdurà durant segles.

Durant l'edat mitjana, es construí un gran nombre d'esglésies i convents. Molts d'aquests edificis foren refets i modificats en els segles XVII i XVIII i alguns varen esser enderrocats en el segle XIX. Entre els convents més importants hi havia el de Sant Francesc, Santa Clara, Sant Domingo, Santa Magdalena, Santa Margalida i la Mercè. També s'edificaren asils i hospitals i en el segle XV es creà l'Hospital General, que encara perdura.

En aquella mateixa època es bastiren dos edificis, que probablement són els més representatius de la ciutat, ambdós d'estil gòtic, la Seu de Mallorca, aixecada en el segle XIII-XVI, i el castell de Bellver (s XIV), situat fora de les murades.

Durant els segles XIII i XIV Palma fou un important centre de redistribució de productes. Tenia dos ports, un vora l'Almudaina i l'altre, més allunyat i més gran, a Portopí, defensat per quatre torres.

A l'antiga ciutat de Mallorca, la comunitat jueva formava una societat diferenciada, que habitava l'anomenat call major.

Tenia una sinagoga pròpia, situada en el solar de l'actual església de Monti-sion, una carnisseria i un forn.

El 1391, arran d'un avalot popular, el call fou assaltat i parcialment destruït. El 1435, tots els jueus es convertiren i els descendents dels jueus, anomenats xuetes, abandonaren aquella zona i es traslladaren a l'anomenat call menor, en els carrers de l'Argenteria, Jaume II, Sant Bartomeu, Colom i Bosseria, on visqueren fins al segle XX.

Antoni Marimon

Claustre de Santa Clara.

Claustre de Sant Francesc.

La Llonja

Porta del Baluard del Príncep.

ELS PROBLEMES DE LA CIUTAT EN EL SEGLE XV

A l'estat de ruïna que presentaven distintes parts de la ciutat encara s'hi ha d'afegir l'aspecte de brutícia que es desprèn de la notícia següent, datada el 15 de juliol de 1479, en què, davant la proposta formulada pel mostassaf respecte al fet que la ciutat està molt bruta, es decideix: "per rahó de diversos gats, cans, gallines, e altres animals morts e sutsures que huns e altres lansaven per los carrers, així curribles com carrerons, la qual cosa era molt letia, ultra que aportava en sí, per la infecció que les dites coses donaven, corrupció e alteració a les jents; dient que seria molt bona cosa e loable que així com se praticha en Barchelona, se estipendiàs hun home qui amb una bístia anàs per la Ciutat cullint e aplegant les dites coses e lensant aquelles a mar..."

A la *Miscelánea* de Bover, hi ha un curiós i breu poema reproduït que es fa ressò del lamentable estat en què es troba la ciutat de Mallorca, especialment pel que respecta a infraestructures, i per aquest motiu el repetim ací. En una nota apareguda a peu de pàgina es pot llegir: "El original de esta preciosa poesía es de principios del siglo XV. Como trata de una gran

catástrofe que padeció Mallorca, suponemos que alude a los males sin cuento que ocasionó la Riera en 1403 y sospechamos que esta poesía es la que escribió el célebre analista Míser Salzet". Creiem que els mals descrits en els versos de la primera estrofa podem fer-los arribar cent anys després, exactament a l'època que emmarca aquest estudi.

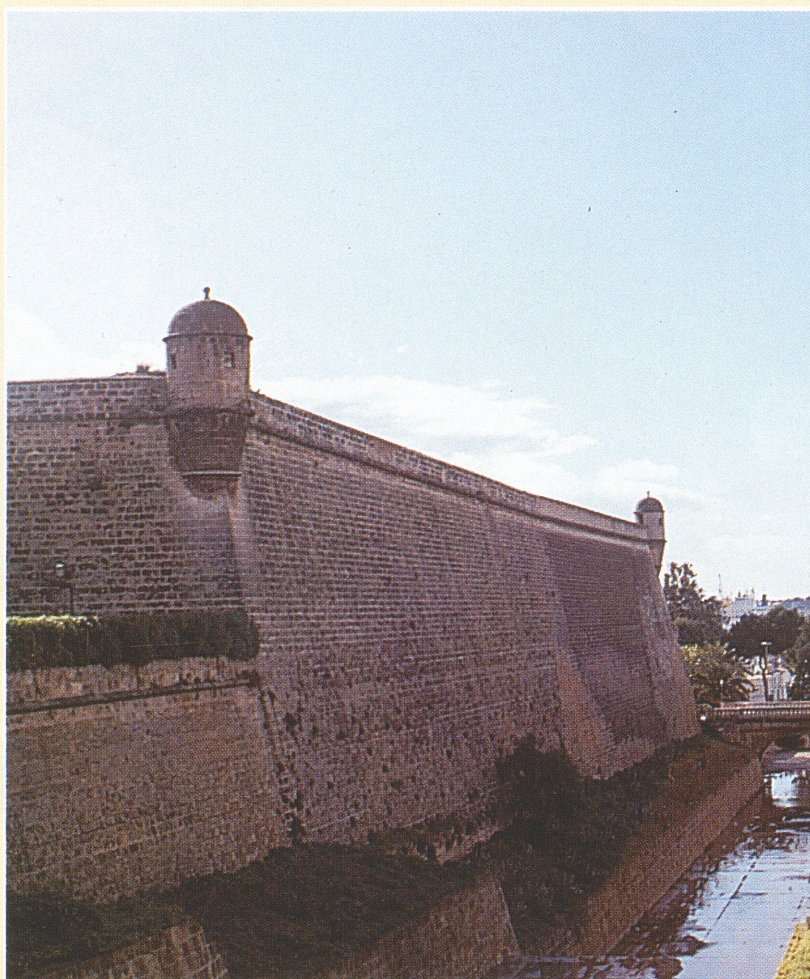
***De quant dol està vestida
nostra illa Balear
de Malorque destroide
per a sempre desruye
y perduda sens repar.
Per tants ladres despulada
de sa fama y riquesa
la murada derroquada
trista, sola, dessolada
sens torra ni fortalessa***

Maria Barceló

*Ciutat de Mallorca en el trànsit a la modernitat
(1988)*

LA CIUTAT MODERNA

Durant els segles XVI, XVII i XVIII la ciutat de Mallorca no cresqué i es mantengué el perímetre de l'antiga Madina Mayurqa. Malgrat això, es feren noves obres i l'aspecte de les cases fou modificat sensiblement, tant l'interior com l'exterior. En el segle XVI l'amença dels musulmans turcs i nord-africans motivà l'edificació d'un nou recinte emmurallat. El torrent de la Riera fou desviat del seu llit perquè no passàs dins la ciutat sinó que anàs per fora de la nova murada. La construcció d'aquestes murades, on treballà l'arquitecte Jacobo Paleazzo, es prolongà durant segles. La murada de la mar s'inicià el 1715 i el darrer recinte fortificat de la ciutat de Mallorca

Baluard de Sant Pere.

només s'acabà el 1801.

A l'inici del s. XVI, s'allargà el moll que hi havia davant l'Almudaina i s'hi construí un baluard en el seu extrem.

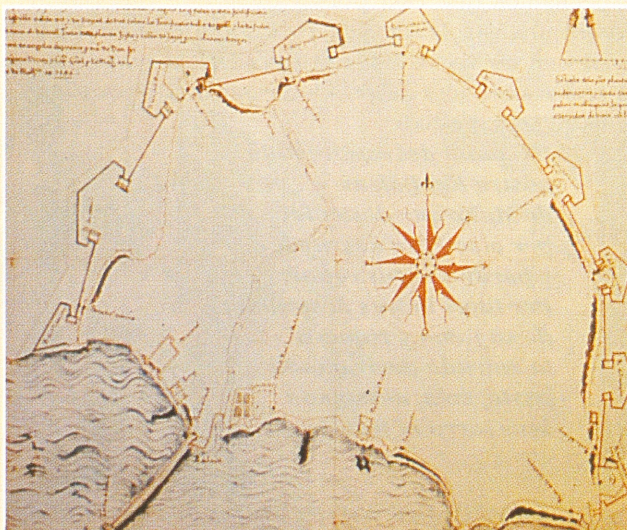
Durant el segle XVII s'aixecaren moltes d'esglésies noves i es reformaren i transformaren molts d'edificis civils. L'apogeu de la casa gòtica es prolongà a Mallorca fins ben entrat el segle XVI, però en el XVII hi va haver canvis significatius en l'estructura i distribució de les cases més importants.

El 1715, durant la Guerra de Successió, la ciutat de Mallorca fou conquerida per les tropes franco-castellanes del cavaller d'Aspheld. Amb els subsegüents decrets de Nova Planta, Mallorca fou assimilada a Castella i, entre altres mesures, es manà que la ciutat

de Mallorca recu-peràs el seu antic nom romà, Palma.

A les darreries del segle XVIII es començaren a introduir a Palma algunes mesures per millorar la higiene pública i la seguretat, però les grans reformes es feren en el segle XIX. Devers 1793, quasi tots els carrers ja estaven empedrats i el 1794-97 es dugué a terme la primera retolació dels carrers. En aquella mateixa època es projectà l'enllumenat públic, que no va esser instal·lat fins al 1811, i l'ampliació del port.

Antoni Marimon

Plànol de les murades de Palma.

El 1715, durant la Guerra de Successió, la ciutat de Mallorca fou conquerida per les tropes franco-castellanes del cavaller d'Aspheld

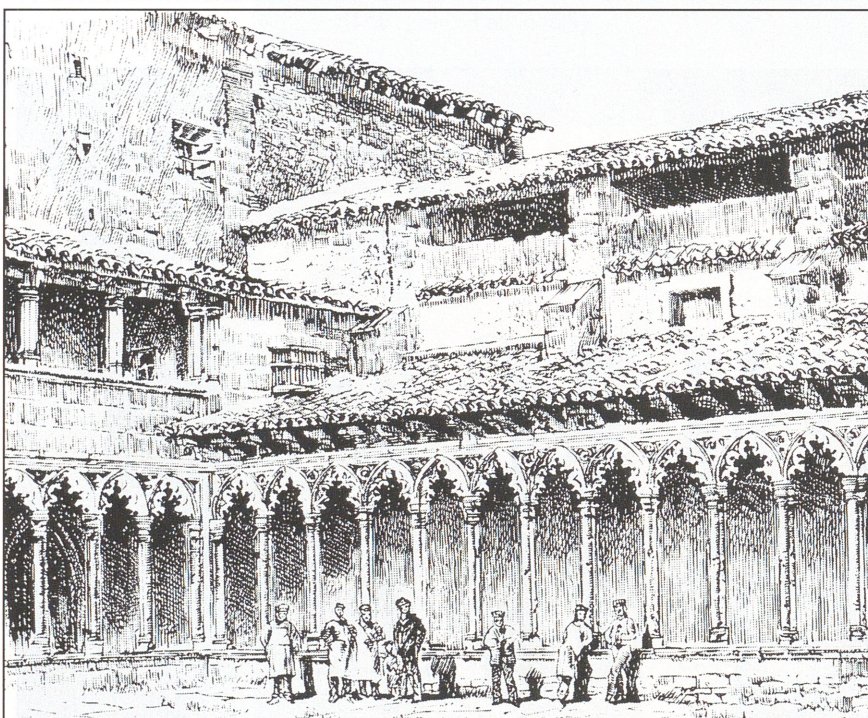
...

ulteriors reformes. En canvi, s'inicià l'esbucament de les cases de la Inquisició, amb gran dol per part dels sectors més reaccionaris. Posteriorment, al mateix lloc s'hi construí la plaça Major. Entre les millores urbanes del Trienni s'han de destacar l'intent de crear més espais públics a la ciutat. Així, el 1820, es projectà l'ampliació de la plaça de Santa Eulàlia i l'arquitecte Isidro González Velázquez projectà una reforma del Born. Aquesta reforma no es dugué a terme fins anys després, tot i que el 1825 es col·locaren bancs de pedra i se sembraren arbres a cada costat del passeig.

La desamortització de Mendizábal tengué conseqüències importants en l'evolució de Palma. Els enderrocaments d'alguns convents i monestirs, situats a llocs centrals de la ciutat, permeteren un gran nombre de reformes. El plànol de Llorenç Mun-taner és una bona mostra de la situació de Palma abans dels enderrocaments. La ciutat tenia 5.437 cases, 8.191 veïnats (famílies) i 36.000 habitants. La població es concentrava a l'interior de les murades. Aquestes ja eren acabades des del començament del segle XIX, moment en què es féu una ampliació del port de la ciutat. Els primers decennis del segle hi havia un petit nucli residencial al Terreno i un petit nucli de cases al raval de Santa Catalina, prop

Ses Bòvedes (1852), carrer Sant Jaume.

Claustre de San Francesc (gravat).

dels molins del Jonquet.

Quant a les reformes, s'enderrocà el convent de Sant Felip Neri (1854) i s'hi construí la plaça Major; es destruí el convent de Sant Domingo (1837), i s'urbanitzà la zona i s'hi construïren nous carrers; es demolí l'hort de Sant Francesc d'Assís (1855) i s'hi obriren carrers; s'esbucà el convent de Sant Francesc de Paula i es projectà, en el seu lloc, la plaça de la Reina. S'enderrocaren, també, el convent de la Mare de Déu del Carme i els monestirs de l'Olivar, la Consolació, la Misericòrdia i Santa Margalida, la qual cosa propicià la construcció de places, mercats, hospitals i carrers.

Això no obstant, al centre de la ciutat es dugueren a terme, durant la segona meitat del segle XIX, algunes reformes urbanístiques. Així, entre 1862 i 1875, es construí la via del carrer de Colom, que substituï els carrerons de Joanot Colom i dels Bunyols. S'enderrocaren, també, algunes illetes de particulars per

...

construir-hi espais públics: l'anomenada d'en Moragues on es féu l'actual plaça Weyler (1896) i les de Sant Cristòfol i de Santa Creu, al començament del carrer del Sindicat.

El 1869, s'aprovà el Pla d'eixample de Santa Catalina i part de Son Espanyolet, fet per Pere d'Alcàntara Peña i l'arquitecte municipal Antoni Sureda. Comprenia 69 illes, disposades en forma ortogonal amb una sola plaça, anomenada del Progrés. S'urbanitzaren les possessions de Son Antic, Son Riera i Son Espanyolet. El 1871, s'autoritza també el Pla d'ordenació del Camp d'en Serralta, que era al costat de Santa Catalina. Aquell mateix any, els grups reformistes que aconseguiren el poder municipal, a conseqüència de la revolució de 1868, plantejaren la necessitat d'una reforma profunda de Palma. Es feia necessària l'aprovació d'un pla d'urbanisme que possibilitàs un creixement sistemàtic de la ciutat. Les epidèmies (1865 i 1870) havien posat en evidència les condicions sanitàries i les deficiències higièniques dels habitatges. La realització d'un pla d'ordenació urbana se supedità a l'enderrocament de les murades; però els militars s'oposaren (1868) a l'esbucament d'una part per ampliar el port. En canvi, el 1873, autoritzat pel govern, es procedí a l'enderrocament del tros de murada entre el moll i les drassanes.

El 1877, s'acordà la realització d'un pla general d'eixample de tota la ciutat, i s'encarregà a Pere d'Alcàntara

Peña la projecció del plànol topogràfic dels voltants de la ciutat, que l'acabà l'any següent. La impossibilitat d'enderrocar les murades obstaculitzava els possibles eixamples de Palma. Com a mesura conjuntural, el 1883, s'autoritza la urbanització dels Hostalets. Eusebi Estada, el 1885, publicà *La ciudad de Palma*, en què denunciava la manca d'infraestructures que hi havia a Palma i proposà formalment la realització d'un eixample.

L'Ajuntament de Palma continuà les negociacions per dur a terme l'esbucament de les murades, des de 1878 fins a 1895. L'autorització s'aconseguí gràcies a les gestions de Joan Alcover i Antoni Maura, membres del Partit Liberal. Segons aquesta llei, es podien enderrocar les murades de la part de terra, des del baluard del Puig de Sant Pere fins al del Príncep. Els terrenys passarien a l'Ajuntament i desapareixerien les zones on era prohibit edificar. El 1896, es convocà un concurs per elaborar un pla d'eixample i es publicaren les bases. En aquestes s'especificava que la nova ciutat s'hauria d'estendre de forma radial

Plaça de la Porta de Santa Catalina.

entorn de l'antiga. Un any després, fou declarat guanyador el pla presentat per Bernat Calvet.

Entre 1850 i 1900, aparegueren una sèrie de nuclis urbans a extramurs de la ciutat. A ponent, Santa Catalina, el Terreno, la Vileta, Son Serra, Son Rapinya i Portopí. Exceptuant el barri obrer del raval de Santa Catalina, les altres eren zones residencials d'estiueig. A llevant, el Molinar, els Hostalets, Can Capes i la Soledat.

Pere Fullana

Façana marítima de Palma (gravat de mitjan segle XIX).

Els Barris de Palma

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i actuacions urbanístiques

Proper fascicle:

Evolució urbana (II)

Imatges del segle XX.

Ajuntament de Palma